

İbrahim Ethem Akıncı (1889-1950)

İbrahim Ethem Akıncı, Selanik Vilayeti'nin Siroz Sancağı'na bağlı Menlik kazasının Biliçe köyünde 1889 yılında doğmuştur. Tüfekçi-zâdeler olarak bilinen aileye mensup olup babası Tüfekçi Ali Ağa'dır. Çiftlik sahibi de olan Tüfekçi Ali Ağa, Tüfekçi Kolağası Süleyman Ağa ve Zeynep Hanım'ın oğludur. İbrahim Ethem Akıncı'nın annesi ise Abdül Ağa ve Fatma Hanım'ın kızları olan Naile Hanım'dır. İlköğrenimini büyük babası Süleyman Ağa'nın mensup olduğu 23. Alay'ın İkinci Taburunun Manastır Vilayeti'nin Serfice Sancağı'na bağlı Alasonya kazasında bulunduğu sırada Alasonya'nın Domnik Nahiyesi Mekteb-i İptidaisi'nde başlamış ve 1901 yılında Domnik Mekteb-i İptidaisi'nden aldığı şahadetname ile mezun olmuştur. Alasonya yakınlarında geçen 1897 Osmanlı-Yunan Harbi, İbrahim Ethem Efendi'nin körpe dimağında ilk milli duyguların uyanmasını sağlamıştır. 1901'de Selanik Mekteb-i İdadi-i Mülkisi'ne girmiştir. Rüşdiye'yi de içine alan 7 yıllık vilayet idadisi olan mektepte 3 yıl tahsil gördükten sonra 1904'te, Biliçe'ye daha yakın olan Siroz Mekteb-i İdadi-i Mülkisi'ne nakil olmuştur. Siroz Mekteb-i İdadi-i Mülkisi'ni 1906'da birincilikle bitirerek mezun olmuştur. Sonra yeniden Selanik Mekteb-i İdadi-i Mülkisi'ne geçmiş ve 1908 yılında şahadetname ile mezun olmuştur. 1908'de Selanik Hukuk Mektebi'ne kaydolmuş, 1912 yılında da Selanik Hukuk Mektebi'nden şahadetname almıştır. Uzmanlık alanı hukuk ve idareciliktir.

İbrahim Ethem Akıncı, Selanik Hukuk Mektebi'ne devam ederken aktif bir öğrencilik hayatı geçirmiştir. 1908-1912 yılları arasında, 3 yıl boyunca Selanik Vilâyeti Tahrirat Kalemî'nde kâtip olarak çalışmış, Selanik Hukuk Mektebi Derneği Genel Sekreterliği görevinde bulunmuş, II. Meşrutiyet'ten sonra Selanik'te çıkan Rumili gazetesinde yazılar yazmış, Selanik Dârülmualimîn Mektebi'nde tarih ve güzel yazı (hat, hüsn-i hat) derslerine girmiştir. Ayrıca Hareket Ordusu'na da gönüllü yazılmıştır.

İbrahim Ethem Akıncı, Balkan Harbi'nde Ustrumca Kolordusu'na gazete muhabiri sıfatıyla katılmıştır. Bu ordunun Demirhisar yoluyla Selanik'e geri çekilmesi ve o havalinin tamamıyla Bulgarlar tarafından istila ve işgal edilmesi sırasında Siroz'a girerek bir müddet Siroz'da gizlenmiştir. Daha sonra Bulgarlarla Yunanlılar arasında çıkan harp günlerinde, Yunanlılarla birlikte Bulgarlara karşı savaşa katılmıştır.

İbrahim Ethem Akıncı, Balkan Savaşlarından sonra İstanbul'a göç etmiştir. İstanbul'a göç imkânını büyük zorluklarla elde edebilmiş olan İbrahim Bey, derhal Trakya'ya geçerek Bulgarlara karşı halktan oluşturduğu kuvvetlerle Hayrabolu ve Keşan dolaylarında hayli fedakârlıklarda bulunmuştur. Ancak şanssızlıklar peşini bırakmamış ve İstanbul'a dönünce hükümet tarafından tevkif edilerek Bekirağa Bölüğü'ne atılmıştır.

Gazetede yazdığı bir yazıdan dolayı tevkif edilen İbrahim Ethem Akıncı, Bekirağa Bölüğü'nden ön kovuşturma sırasında kaçmasına göz yumulmak suretiyle buradan yakasını güçlükle kurtarmış ve ailesi ile 25.11.1914 tarihinde Balıkesir ili Balya ilçesi Kocapınar köyüne iskân edilmiştir. Aile bir müddet sonra Balıkesir'e taşınmış ve ailesinin ekonomik sıkıntıları nedeniyle İbrahim Ethem Akıncı da 1915 yılında memuriyete başlamıştır. 7 Ağustos 1915 tarihinde ilk görev yeri olan Sındırgı Kazasının Çorum (Düvertepe) Nahiyesine müdür olarak atanmıştır. 3 yıl nahiye müdürlüğü yaptıktan sonra 1918 yılında Balıkesir merkez kazasının Şamlı Nahiyesine müdür olarak atanmıştır. Mütarekeden sonra nahiye müdürlüğünden istifa etmiş ve Milli Harekât'ın başladığı güne kadar Balıkesir'de avukatlık yapmıştır. Balıkesir'deki avukatlık günlerinde Balıkesir Barosu'nun kuruluşunda, kurucular kurulunda ve ilk yönetim kurulunda yer almıştır. İzmir'in işgali sonrası Balıkesir Kuvâ-yı Milliyesi içerisinde yer almıştır.

Haziran 1920'de Balıkesir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine önce İstanbul'a oradan da Ankara'ya gitmiştir.

Ankara'da 3 Kasım 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İçişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü bünyesinde şifre kâtipliğine terfian atanmıştır. Böylece iki yıl aradan sonra tekrar devlet memurluğuna dönmüştür. Daha sonra 28 Kasım 1920 tarihinde, çevresi Yunan kuvvetlerince işgal edilmiş bulunan Demirci kazasına kaymakam olarak kendi isteği ile tayin edilmiştir. Çerkez Ethem hadiselerinde olumlu hizmeti görüldüğü için, Demirci Kaymakamlığı uhdesinde kalmak üzere Gördes Kaymakam vekilliği de kendisine verilmiştir. Gördes'te teşkil ettiği Akıncı Müfrezeleriyle düşman işgali altında bulunan Bigadiç ve Kula'ya müteaddit akınlar ve baskınlar yapmıştır. Yaptığı hizmetlerden dolayı TBMM Hükümeti tarafından ödüllendirilmiştir.

10 Temmuz 1921'de Yunanlıların Uşak'tan yaptıkları büyük taarruz üzerine ve Sakarya Muharebelerinde düşman gerilerinde kalmıştır. Yunanlılara teslim olmayarak dağlara çekilmiştir. Kurduğu mükemmel istihbarat teşkilatı ile Yunan işgal kuvvetleri hakkındaki bilgileri düzenli olarak TBMM ordularına iletmıştır. Akıncı Müfrezeleri Reisi sıfatıyla jandarma ve gönüllülerden teşkil edebildiği kuvvetlerle düşman işgali altında olan yerlerde Yunanlılarla çete muharebeleri yapmıştır. Sakarya Zaferi sonrasında Demirci, Simav ve Gördes havalisinde TBMM Hükümeti'nin otoritesini tesis etmiş ve milli hükümet uygulaması gerçekleştirmiştir. Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi sonrası Yunan işgal kuvvetlerini takip harekâtında Balıkesir ve havalisinde Yunanlıların herhangi bir zarar yapmalarına meydan vermemek hususunda büyük hizmetleri görülmüştür. Zaferden sonra, bu hizmetlerinin karşılığı olarak İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmiştir. Üç derece birden terfi ettirilerek Ayvalık Kaymakamlığı'na tayin edilmiştir.

1922'de Demirci halkının genel isteği üzerine Demirci Kaymakamlığı'na tekrar getirilmiştir. 1923'te İskân Müfettişliği'ne, arkasından Ayvalık ve Kula kaymakamlıklarına, 1925'de Yozgat Vali Vekâleti'ne, 1925'de terfian Siirt Valiliği'ne, 1928'de terfian Ağrı Valiliği'ne, 1931'de Samsun Valiliği'ne ve daha sonra Balıkesir Valiliği'ne, 1933'de yine terfian Malatya Valiliği'ne ve orada iken 1937'de birinci sınıf valiliğe, 1939'da Muğla Valiliği'ne tayin edilmiştir.

İbrahim Ethem Akıncı, 1923 yılında Demirci Kaymakamı iken Sındırgı'da ikamet eden Mehmet ve Münibe kızı Hatice Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten Orhan Cavit, Burhan Cahit ve Turhan Doğan adlı 3 erkek evladı olmuştur.

Kaymakamlık ve valilik dönemleri ile ilgili yaptıklarına bazı örnekler verebiliriz. O, görev yaptığı yerdeki yerleşim yerlerine tanıma, denetleme ve inceleme gezileri yapmayı alışkanlık haline getirmiştir. Bu geziler bağlı birimleri denetleme ve inceleme olmakla birlikte aynı zamanda halkın genel durumunu, vilayetin üstün ve zayıf yönlerini, ulaşım (yol) ve bayındırlık (su) durumunu, eğitim koşullarını, üreticinin durumu, yatırım yapılabilirliği vb. gibi kesimlerin varsa sorunlarını tespit etmeye yöneliktir.

Tespit ettiği sorunlara kalıcı çözümler getirmiştir. Demirci Kazası Kaymakamı iken muharebe, yangın ve yağma gibi ağır bir işgal sürecinden geçmiş ilçeyi yol ve su işleri gibi bayındırlık hizmetleri, eğitim-öğretim ve ekonomi alanında ilerleme yönünde hizmetler ile tekrar ayağa kaldırmıştır. Ayvalık kaymakamı iken kaymakam sıfatıyla Ayvalık'ta oluşturduğu imar ve iskân komisyonu ile mübadillere yönelik başarılı çalışmalar yapmıştır. Kula Kazası Kaymakamı iken yaşanan çekirge afetinden kazayı kurtarmış ve takdirname almıştır.

Bozok (Yozgat) Vali Vekili iken, Yozgat'ın servet ve ekonomisini alt üst eden yangın sonrası, Yozgat halkına ekonomik destek ve yol göstermek adına çalışmalarda bulunmuştur. Yozgat'ta yaptığı önemli hizmetlerden biri Mikdat Çetesi'ni aldığı etkili önlemlerle yok etmesi olmuştur. Siirt Valisi iken, 30 Kasım 1925'te kabul edilen tekke ve zaviyeler ile türbelerin kapatılmasına ve türbedarlıklar ile birtakım unvanların kaldırılmasına dair kanuna vilayet halkının uymasını

sağlamıştır. İngiliz emperyalizmi, din ve Kürt milliyetçiliği karakterli olan Şeyh Sait Ayaklanmasının gerçekleştiği bölgeler arasında bulunan Siirt Vilayetinde, devlet otoritesini tesis etmek üzere başlatılan temizleme ve islahat hareketi ile 4 Mart 1925'te kabul edilen günü Takrir-i Sükûn Kanunu çerçevesinde, güvenlik ve asayiş sorunlarını ortadan kaldırmak için gerekli önlemleri almıştır. Girişimleriyle 25 Haziran 1927 tarihinde Siirt Türk Ocağı açılmıştır. İbrahim Ethem Akıncı, Beyazıt (Ağrı) Valisi iken Ağrı'da Vali Konağı'nın yapılmasını sağlamıştır. Diğer taraftan Türkiye'yi uğraştıran Ağrı Harekâtı ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığı'na, Birinci Umumi Müfettişliğine, 9. Kolordu Komutanlığı'na, Takip Mıntıka Komutanlığına, Van, Muş, Erzurum ve Kars vilayetlerine pek çok rapor sunmuştur. Samsun valisi iken Serbest Cumhuriyet Fırkası Samsun şubesinin tasfiye edilmesini sağlamıştır. Balıkesir valisi olarak köy ve ilçelerde pek çok okul, yol ve su şebekesinin yapılmasını sağlamış, Körfez bölgesinin başlıca gelir kaynağı olan zeytin üretiminin arttırılması yönünde çalışmalar yapmıştır. Yolsuzlukların üzerine gitmiş ve sorumluları cezalandırmıştır. İbrahim Ethem Akıncı, Malatya ve Muğla valiliklerinde uygulanması gereken kanunları başarıyla uygulamış, Cumhuriyet yönetiminin vilayetinde etkili bir şekilde işlemesi için gerekli tedbirleri almıştır. Başlıca meşgalesi olan imar ve ulaşım işleri kapsamında hükümet konakları, okullar, hastaneler, ceza evleri, köy yolları ve köprüler, içme suyu şebekeleri, imar planları yapılması için uğraşmıştır. Örneğin Muğla ili Bayır beldesinin, çağın gereklerine göre modern bir kasaba olması için imar planını çizdirmiştir. Belde günümüzde modern yerleşim planıyla dikkat çekmektedir. Tarım ve hayvancılık ile ilgili olarak üretim kapasitesinin arttırılması yönünde çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalardan biri de zararlı hayvanlarla mücadele olmuştur. Halk ile sürekli temas halinde bulunmuştur. Halkın haklı ve geçerli istekleri doğrultusunda görev yaptığı ilde idari taksimatta değişiklikler yapılmasını önermiştir. Siyasi faaliyetlerde idarecilerin tarafsızlığına inanmış bir idareci idi. Örneğin 1946'daki çok partili seçimlerde, seçimlere hile karıştırılmaması için Muğla vilayetindeki kaymakamlar ile toplantı yapmıştır. Görev yaptığı vilayetlerde karşılaştığı afetlere karşı da en etkili ve acil tedbirleri almış, hükümet ile koordineli bir biçimde çalışmıştır. İbrahim Ethem Akıncı valilik görevlerine hep Atatürk'ün emri ile atanmış bu nedenle de "Atatürk'ün valisi" sıfatıyla anılmıştır.

İbrahim Ethem Akıncı, enerjik, güven veren ve çalışmalarını kararlılıkla yürüten bir idareci olmuştur. O tam bir görev adamıdır. Vatan savunmasında savaşçı bir asker, mükemmel bir istihbaratçı, sevk ve idare eden bir komutan, güven veren bir lider; sivil hayatta iyi bir idareci, hukukçu, görev aşığı bir Cumhuriyet aydını, bürokrat ve entelektüel bir kimlik olarak Cumhuriyet tarihinde yer edinmiş değerli bir şahsiyettir.

İbrahim Ethem Akıncı 1949 yılında emekli olmuş, Sındırgı'ya yerleşmiştir. 1950 seçimleri öncesi bağımsız milletvekili adayı olmuş ancak seçimler öncesinde 11 Mayıs 1950 günü Sındırgı'da vefat etmiştir.

İsmail OĞUZ

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CA)

T.C. İçişleri Bakanlığı Arşivi (İBA)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Emekli Sandığı Arşivi (ESA)

Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE)

Akıncı Ailesi Özel Arşivi

Sürelî Yayınlar

Selanik Vilayeti Salnameleri (1305, 1324, 1325)

Aydın Vilayeti Salnameleri (1321, 1323, 1326)

Balıkesir Postası, 1950 yılı koleksiyonu.

İzmir'e Doğru, 1920 yılı koleksiyonu.

Karesi, 1915 yılı koleksiyonu.

Muğla'da Halk, 1939-1950 yılları koleksiyonu

Ses, 1918 yılı koleksiyonu.

Türk Dili, 1932-1933, 1949-1950 koleksiyonları.

Ünal, 1933-1939 yılları koleksiyonu.

Yozgat, 1925 yılı koleksiyonu.

Telif - Tetkik Eserler

AĞANOĞLU, H. Yıldırım, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi Göç**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2011.

AKÇA, Bayram, **Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, AKDİTK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002.

AKINCI, İbrahim Ethem, **Demirci Akıncıları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan Günümüze)**, Kültür Koleji Yayınları, İstanbul 1993.

APAK, Rahmi, **Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

ARI, Kemal, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995.

BALTAOĞLU, Ali Galip, **Atatürk Dönemi Valileri (29 Ekim 1923-10 Kasım 1938)**, Ocak Yayınları, Ankara 1998.

Cumhuriyetin XVinci Yılında Malatya, 29 Birinci Teşrin 1938.

ERGİN, Ali Şakir, **Çapanoğulları Hadisesi ve Abdulkadir Beyin Hatıraları**, Anıl Matbaa, Ankara 2008.

EROĞLU, Zekai, **Muğla Tarihi 1939**, Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, Esin Basımevi Muğla [bty].

Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları, Cilt I, II, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012.

GÖRGÜLÜ, İsmet, **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi**, Türk Tarih

Kurumu Basımevi, Ankara 1993.

GÜLMEZ, Nurettin, **1930 Ağrı İsyanı ve Kürt Sorunu**, Aktüel Yayınları, Bursa 2013.

HAKSES, Ali Rıza, **Muğla Mentеше Büyükleri**, Muğla Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yılı Dönümü, [byy], Muğla 1999.

İstiklal Harbinde Demirci Akıncıları, Yeni İstanbul Yayınları, İstanbul 1970.

KARPAT, Kemal H., **Osmanlı Nüfusu 1830-1914**, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

KERESTECİOĞLU, Sündüs, 1923-1975 Balıkesir Vali ve Belediye Başkanları, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü**, İstanbul 1975. (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi).

KODAMAN, Bayram, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

LİNKE, Lilo, **Mustafa Kemal Türkiyesi Modern Türkiye Seyahatnamesi**, Çev. A. Rauf Tektaş, İstanbul: İkarus Yayınları, 2008.

ÖZDEMİR, Zekeriya, **Balıkesir Bölgesi'nde Milli Mücadele Önderleri**, Taner Ofset, Balıkesir 1998.

SEREZLİ, Mehmet Esat, **Memleket Hatıraları**, Cilt II, Yayına Hazırlayanlar: İbrahim Şirin-Faruk Yavuz, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012.

TEMİZER, Abidin, **Şefik Avni Özüdoğru'nun Serbest Fırka Hatıratı**, Libra Kitapçılık, İstanbul 2014.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt 1. Kısım Balkan Harbi (1912-1913) Garp Ordusu: Vardar Ordusu ve Ustruma Kolordusu, Genelkurmay Yayınevi, Ankara 1979.

Türk İstiklal Harbi, II.Cilt, Batı Cephesi, 6.Kısım, III.Kitap, Büyük Taarruz Takip Harekatı (31 Ağustos-18 Eylül 1922), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1969.

UYKUCU, Kürşat Ekrem, **İlçeleriyle Birlikte Muğla Tarihi (Coğrafyası ve Sosyal Yapısı)**, As Matbaası, İstanbul 1968.

VANDEMİR, Baki, **İstiklal Harbinde Demirci Akıncıları (Gerilla)**, Askeri Matbaa, İstanbul 1936.

Sözlü Tarih Çalışmaları

Burhan Cahit Akıncı ile 09.08.2012, 23.10. 2012 ve 11.05.2013 tarihli görüşme

Turhan Doğan Akıncı ile 23.07.2012 ve 22.06.2014 tarihli görüşme.

29/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ibrahim-ethem-akinci-1889-1950/?pdf=3593> adresinden erişilmiştir